

KÁLLAY MIKLÓS KÜLPOLITIKÁJA

SZALAY-BERZEVICZY ANDRÁS

Kállay Miklós 1942 márciusában vette át miniszterelnöki kinevezését. A náci német birodalom ekkor – éppen hatalma csúcsán – Európa hegemon uraként felügyelte kontinensünket a Kaukázusoktól a Pireneusokig. A magyar diplomácia azonban már nyáron felvette a kapcsolatot brit diplomátákkal Isztambulban a háborúból való kiugrást előkészítendő. Kállayt ennek ellenére elvtelen hintapolitikusként állítja be a máig velünk élő neomarxista történetírás, mondván, sikertelen kiugrási kísérletét csak oportunizmusból hajtotta végre, amikor már látta, hogy leáldozóban van a Nagynémet Birodalom csillaga. Kevésbé ismert az is, hogy 1942 és 1944 márciusa között a béke szigetévé és az európai zsidóság legbiztonságosabb országává vált hazánk. Mindezt egy olyan „köztes-európai” országban valósította meg, ahol északról a szlovák Jozef Tiso és a Hlinka-gárda rémuralma, keletről a szovjet bolsevik veszély és a román Vaszgárda, valamint Antonescu marsall diktatúrája, délről a horvát bábállam fasiszta usztasái, nyugatról pedig a náci birodalom határolt bennünket. Általános közvélekedés az is, hogy Magyarország a németek oldalán területszerző célokkal sodródott bele a II. világháborúba. Gyakran olvashatjuk, hogy Horthy és miniszterelnökei nem voltak mások, mint „Hitler kesztyűbábjai”. Az 1942 márciusa és 1944 márciusa között regnáló Kállay Miklóst a kevésbé rosszakarók kétkulacos hintapolitikusnak, a keményvonalasok pedig a németek magyar *quisling*jének s elvtelen németbarátnak állítják be. Gyakori vád az is, hogy a Horthy-korszak utolsó éveiben autokrácia, sőt diktatúra honolt hazánkban, antiszemitizmusunk nem ismert határokat, a politika, vallásgyakorlás és sajtó nem volt szabad, míg zsidópolitikánk német mintára könyörtelen volt. Ezt a II. világháborús Magyarország-képet elsősorban a háborút követő kommunista történelemírásnak, másodsorban a Horthy-kormányokat elmarasztaló, sztereotip nyugati sajtónak, harmadrészt pedig a máig velünk élő neomarxista történelemírásnak köszönhetjük. A fenti felületi képek korrigálására a következőkben a korabeli német sajtóban megjelent véleményeket hívjuk segítségül, hogy minél élesebb legyen a kontraszt Kállay Miklós geopolitikájának helyes értékelésekor.

ELLENTÉTEK NÉMETORSZÁGGAL

A II. világháború alatt a magyar politikai döntéshozatal sajátos fejlődését egyszerre határozták meg geopolitikai adottságaink, gazdasági környezetünk, történelmi hagyatékunk, revíziós törekvéseink, és nem utolsósorban emberjogi és keresztény etikai szempontok.

A tengelyhatalmakhoz tartozó országok közül egyedül Magyarországnak volt önálló hangja, és így számos ponton került a Wilhelmstraße által irányított német külpolitika és propagandasajtó összűzésének célkeresztjébe, ahogy Ullein-Reviczky Antal, a külügyminisztérium sajtóosztályának vezetője írta: „Elegendő csak belelapozni a korabeli náci sajtóba, máris kiderül, hogy Magyar-

ország nem volt népszerű a Reichben, kormányfőjének kinyilvánított németbarátsága ellenére sem. [...] A németek a magyarokkal kapcsolatos panaszaitak lépten nyomon hangoztatták összejöveteleken, a sajtóban, sőt még a parlamentben is.”¹ A kortársak emlékiratai részletesen beszámolnak arról, hogy Horthynak és Kállaynak számos véleménykülönbsége volt Hitlerrel, még hozzá kezdettől fogva. A német vezérkar már 1938. augusztusi látogatása után neheztelt a kormányzóra, mikor visszautasította Csehszlovákia megszállását és az *agent provocateur* szerep betöltését, valamint figyelmeztette Hitlert, hogy ezt a háborút Németország nem tudja megnyerni. Nem közeledett a két szövetséges 1939 szeptemberében sem, amikor Magyarország elhatárolódott a Lengyelország megszállásában való bármiféle részvételtől, még a számunkra kedvező területi felajánlások ellenére is, ráadásul nehezteltek ránk, mert humanitárius segítségnyújtók lettünk a válságban több tízezer lengyel menekültet ellátva. 1940-ben sem közeledett a két ország, amikor a Teleki-kormány akadályozta a csapatátvonulást Dél-Erdélybe, és a nemzeti szuverenitás szellemében kötöttük meg a magyar–jugoszláv örökbarátsági szerződést is. Heves támadások ösztöztében utasítottuk vissza Ribbentrop és Keitel kérését 1942 elején, miszerint állítsuk a teljes magyar hadsereget a németek szolgálatába a keleti fronton. Kállay *ars poeticája* jól jellemezhető a következő sorokkal:

„A nagy nemzetek lehetnek külpolitikájukban nagyvonalúak, egy kis nemzetnek azonban egyedül és kizárólag csak öncélúnak szabad lennie: csak nagy nemzetek engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy más, egyetemes, nem pusztán nemzeti szempontokat is szem előtt tartsanak. Nekünk fel kell ismerünk azokat az erőket, amelyeknek ellent kell állnunk.”²

Kállay a német szövetségesi hűséget megszegte azzal is, hogy visszautasította Hitler ukázait a magyar zsidóság gettósítására és a sárga csillag bevezetésére.

a Nyugatról érkező javaslatokat sem fogadta el mérlegelés nélkül

A magyar miniszterelnök a zsidók jogkorlátozását kizárólag gazdasági és társadalmi keretek között s nem fajelméleti alapon értelmezte és iktatta törvénybe [ami árnyalja, de nem menti fel az elítélendő döntést – a Szerk.]. Kivédte a zsidók deportálására és a – wannseei konferencián rögzített – *Endlösung*ra irányuló minden német kísérletet. Kállay végig azt képviselte, hogy „ez nem a mi háborúnk”, küldetését pedig abban látta, hogy kivezesse az országot a háborúból, és megőrizze a társadalmi rendet és az ország integritását.³

Megörökölte a Bárdossy-kormány külpolitikáját, Magyarország hadviselését a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok ellen, de kormányzása alatt nem indított hadat egyetlen állam ellen sem. Ezzel szemben elérte, hogy a II. magyar hadseregen túl ne vigyenek magyar katonát a keleti frontra, és azok nagy része is csak megszálló feladatokat lásson el. Továbbá elhárította Hitler igényét, hogy a magyar hadsereg három hadosztállyal csatlakozzon a német hadsereghez Szerbia megszállásában és a balkáni hadműveletben.

Kállayt sokszor „Béke-Kállaynak”, Bárdossyt pedig „Hadi-Bárdossynak” hívták a korban. Kállay és Ghiczy Jenő külügyminiszter küldetesként tekintettek a békére: „Magyarország a béke és rend oszlopa kell, legyen a Föld azon a helyén, amelyen az európai kultúra erővonalai kereszteződnek – latinság, germánság, szlávság, katolicizmus, protestantizmus és ortodoxia. Ezt a természetétől fogva közvetítésre és áthidalásra alkalmas helyet egy természetes bástya övezi, amelyen belül az élet és a jólét minden lehetősége meg van adva.”⁴ Ügyek garmadája feszítette tehát az ellentmondásos magyar–német viszonyt, és Hitler maga már 1943 tavaszán kinyilvánította, hogy „Magyarország nem tekinthető jóban-rosszban a Harmadik Birodalom szövetségének”.⁵

1 ULLEIN-REVICZKY Antal: *Német háború – orosz béke*. Európa–História, Bp. 1993. 29.

2 KÁLLAY MIKLÓS: *Magyarország miniszterelnöke voltam 1942–1942*. Európa, Bp. 2012. 187.

3 Uo. 301.

4 ULLEIN-REVICZKY: *Lm.* 31.

5 Magyar Nemzeti Levéltár, K-63. Politikai osztály általános iratai, Szegedy-Maszák Aladár, II. 167. 1943. júl. 15. (a továbbiakban: MNL)

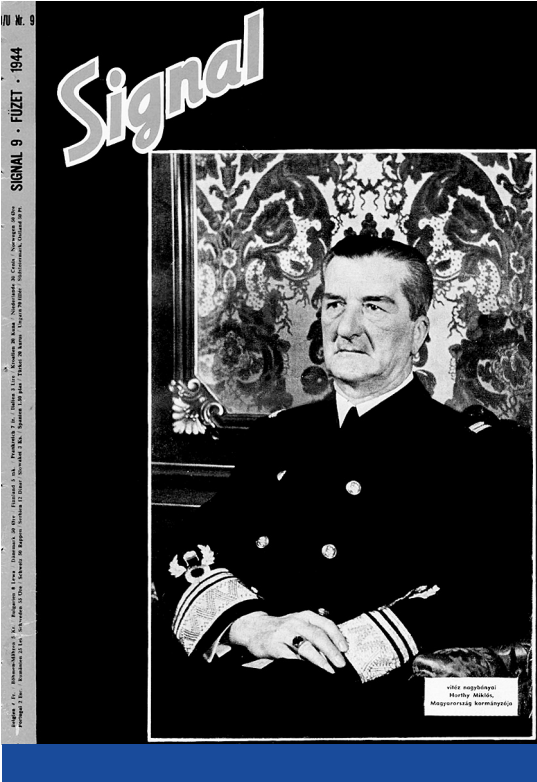
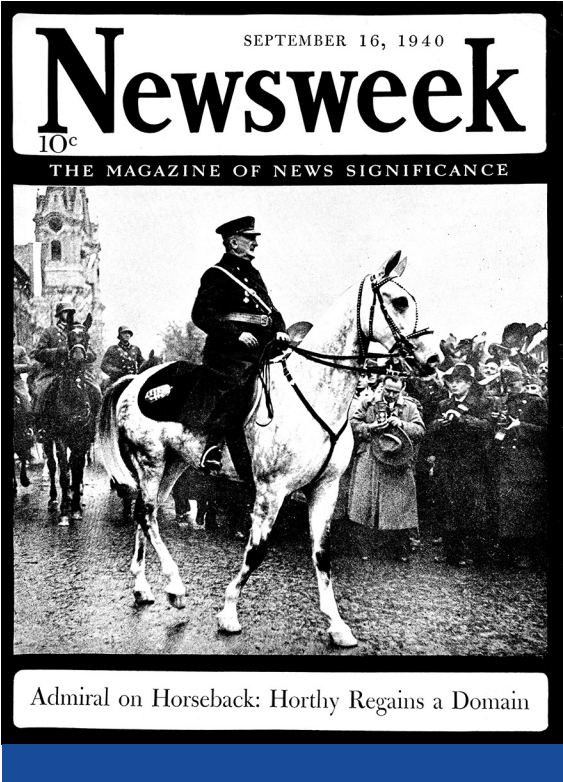
Országgyarapítás –

Az 1938–40 között három szakaszban megnagyobbodott Magyarország térképe a Blaha Lujza téri Corvin Áruház homlokzatán 1940-ben (Fortepan / Dabóczi Zsolt)

Kállay látta, hogy a háború bár sokszereplős, valójában három erőközpont a meghatározó: az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Németország. A hagyományos európai erők – Olaszország, Franciaország és Spanyolország – szerepe periférikussá vált, Nagy-Britannia másodhegedűsi szerepe pedig csak Teheránban körvonalazódott.⁶ A kormányfő nyugatbarát külpolitikája nem volt kérdés, hiszen tudta, hogy a három erőközpontból kettővel sem érték-, sem érdekalapon nem kötheti össze az ország sorsát hosszabb távon. De a Nyugatról érkező javaslatokat sem fogadta el mérlegelés nélkül, így például visszautasította a britek háborúból való azonnali, feltétel nélküli kapitulációra irányuló javaslatát és a szembefordulást a németekkel 1943 nyarán. A külföldről érkező kezdeményezéseket Kállay mindig a magyar érdekek szempontjából mérlegelte. A szárnyhatalmak szorításában stratégiája az időnyerés és megtévesztés volt, annak érdekében, hogy a politikai baltól a szélsőjobbig összetartsa a nemzetet, elkerülje a német megszállást, és ezzel megvédje Magyarország függetlenségét, valamint százezrek életét.

A kormányfő egy olyan hektikus bel- és külpolitikai környezetben tartotta meg az egyensúlyt, ahol a nyugati sajtó azért támadta Magyarországot, mert támogattuk a tengelyállamokat, államberendezkedésünk nem volt elég demokratikus és németellenes, míg a németek és a csatlós országok sajtója azért támadott bennünket, mert túl demokratikusak, nyugatosak és angolbarátok voltunk. A németek hazai megbízottjai, azaz a magyarországi szélsőjobb mindenképpen azért bírálta Kállayt, mert „balra tolódott”, és nem teljesítette a német agendát a „zsidó-bolsevik veszéllyel” szemben. Saját kormánypártjában, a Magyar Élet Pártjában szintén többségben voltak vele szemben a németbarát

6 JOÓ ANDRÁS: Kállay Miklós külpolitikája. Magyarország és a háborús diplomácia. Napvilág, Bp. 2008. 15.

Horthy-címlapok a '30-as és '40-es években: *L'illustrazione Italiana* (1930), *Das Interessante Blatt* (1938), *Newsweek* (1940) és a *Signal* magyar kiadása (1944) (Szalay-Berzeviczy András gyűjteménye – TranzPress Kft.)

hangok. A magyar baloldal mindeközben azért bírálta, mert nem kezdeményez azonnali tűzszünetet és béketárgyalásokat Moszkvával, és nem szervezi meg önvédelmét – a szovjetek segítségével – a náci birodalommal szemben.

A miniszterelnök – noha rengeteg érdekel helyezkedett szembe – a legkevésbé rossz utat választotta Magyarországnak, ugyanis bármely más külpolitikai stratégia azonnali német megszálláshoz és összeomláshoz – saját szavaival élve *finis Hungariae*-hez – vezetett volna.⁷

7 Uo. 21.

Menekültpolitika

A hazánkra irányuló német bírálatok egyik jellemző célkeresztje a menekültpolitika volt, a németek szerint ugyanis a háború éve alatt hazánk egy menekülttáborrá vált. A náci párt központi lapja egyenesen úgy írt 1941 nyarán, hogy „Magyarország az európai zsidóság menedéke lett”.⁸ És mi tagadás, Ausztria 1938 márciusában bekövetkezett annexióját követően már rendszerüldözött osztrákok ezrei menekültek hazánkba. Hónapokkal később Németország Szudéta-vidéki atrocitásaival, majd Csehszlovákia felbomlásával és Josef Tiso, valamint a Hlinka-gárda rémuralmának kiépülésével negyven-ezer cseh állampolgár és szlovák, galíciai zsidó menekült Magyarországra. 1939 őszén Lengyelország lerohanását követően mintegy százezer lengyel katonát szállásoltunk el. Kevésbé ismert, hogy mindeközben hozzávetőlegesen kétezer francia, angol, amerikai, holland, ukrán és belga katonaszökevény érkezett hozzánk német hadifogolytáborokból Európa különböző pontjairól. A menekültek a magyar családoknál szállást, ellátmányt és munkát kaptak.

Talán nem túlzás kijelenteni, hogy sehol nem bántak olyan emberségesen a menekültekkel, mint hazánkban ezekben az években. Nem véletlen, hogy a New York-i főrabbi a „menekült zsidóság azilumának”, míg Franz von Papen, a Harmadik Birodalom ankarai nagykövete – magyar kollégájához írt levelében – „az úriemberek menedékének” nevezte hazánkat. Mindeközben a semleges – svájci, svéd és török – sajtó elismerte a Kállay-kormánynak a németek irányában tanúsított következetes ellenállását. Kevésbé ismert az is, hogy a nemzetközi zsidó szervezetekben eluralkodott egy optimista nézet, miszerint Magyarországra a zsidóság „üdülőhelyként” és „kis Édenkertként” számíthatott. A német sajtófigyelő szolgálat persze minderről részletesen informálta a náci vezérkart, és az elégedetlenség a Wilhelmstraßen napról napra nőtt a Kállay-kormánnyal szemben. Kállay Miklóst ez nem állította meg abban, hogy erőfeszítéseket tegyen a magyar zsidóság Palesztinába való kivándorlásának elősegítésében is. A hazánkból Palesztinába érkező zsidókról a helyi sajtó is többször beszámolt. A miniszterelnök 1943. november 13-án fogadta – a kiutaztatást szervező – Nemzetközi Vöröskereszt magyarországi képviselőjét.

Sajtópluralizmus

Magyarországon a megszállásig sajtószabadság és médiapluralizmus honolt, és ez a németek számára elfogadhatatlan volt. A német lapok szerint „Budapestben a zsidó vagy zsidó befolyás alatt álló lapok példányszáma körülbelül 700 ezer volt, a nem zsidó újságok pedig összesen csak 400 ezer példányt értek el. A szaksajtó 90 százaléka volt zsidó tulajdonban.”⁹ A németek propaganda-gepezete be akarta kebelezní a magyar nyilvánosságot, de a magyar kormány – élen Ullein-Reviczky Antallal – ellenállt: sajtóutasításokban igazította el a fővárosi lapokat, s arra biztatta őket, hogy ne visszhangozzák a német antiszemita és antibolsevik toposzokat, és ne írjanak szövetségesellenes propagandát. Színes lappiacunkon megjelenhettek bal- és jobboldali lapok egyaránt, és a közhiedelemmel szemben (a *Pester Lloyd*, *Függetlenség*, *Magyar Futár*, *Új Magyarság* és néhány nyilaskeresztes pártlapon kívül) Magyarországon nem volt nácibarát a sajtó, sőt nagy része egészen 1944 tavaszáig a korban zsidó hátterűnek bélyegzett cégek kezeiben lehetett.¹⁰

Kállay 1942 ősztől a sajtó irányítását szigorúbb ellenőrzés alá vette, kifejezetten azzal a céllal, hogy a magyar szélsőjobboldal közvéleményre gyakorolt hatását csökkentse. Ha volt cenzúra, az sokkal inkább a szélsőjobboldali lapokat sújtotta, mint az ellenzéki sajtótermékeket. Mindez a németeket folyamatosan Magyarország-bírálatra sarkalta. A *Deutsches Nachrichten Büro*, azaz a Német Távirati Iroda gyakran felkérdezte a külügy sajtóosztályát a magyar sajtótartalmakat illetően. A Birodalmi Kormány pedig már a Háromhatalmi

8 *Völkischer Beobachter*, 1941. június 7.

9 *Die Glocke*, 1944. május 15.

10 Joó: *I.m.* 22.

Egyezmény aláírásánál kezdeményezte Csáky grófnál, hogy egy titkos kiegészítő záradék keretében rögzítsék, hogy a magyar sajtó német gyámság és kontroll alá kerüljön. Ez azt jelentette volna, hogy azonnal felszámolják – „a zsidóságot tisztára mosó” – baloldali sajtót, és megmaradt sajtónk napi szinten követte volna a német sajtóutasításokat. Kállay és Ullein-Reviczky azonban végig ellenált a német polip fojtogató ölelésének, így a magyar sajtópluralizmus felszámolása csak katonai intervencióval sikerült a németeknek 1944 tavaszán.

Politikai pluralizmus

Németország és szatellitállamai a parlamenti, népképviselői demokrácia és szabad választások fogalmait már csak a történelemkönyvekből ismerhették. Ezzel szemben a német megszállásig nálunk színes maradt a politikai térkép is. A német sajtó meg is írta, hogy „Magyarországon a szociáldemokraták nyíltan agitálnak Németország ellen, kiállnak a britek és amerikaiak mellett, valamint baráti kapcsolatokat ápolnak a Szovjetunióval. A magyar alkotmány szabadságjogi rendelkezéseinek védelme alatt a marxisták akadálytalanul folytathatták ezeket a gaztetteket az elmúlt években.”¹¹ Az Imrédy-kormány 1938-ban tett ugyan lépéseket az egypártrendszer irányába, Kállay Miklós azonban elkötelezett volt a politikai pluralizmus fenntartásában. Európában a semleges Svájc és Svédországon kívül még Magyarországon működhetek baloldali pártok (Független Kisgazda Párt, Szociáldemokrata Párt). Kállay Miklós miniszterelnök még ösztönözte is őket, hogy fejlesszék szervezetüket és európai kapcsolatrendszerüket, hiszen a háborút követően szociáldemokrata politikai térnyerést látott előre. Rendszeresen egyeztetett Peyer Károllyal, a szociáldemokraták, és Rassay Károllyal, a kisgazdák vezéreivel, és elhárított mindenfajta – a magyar szélsőjobboldaltól érkező – nyomást a baloldal el lehetetlenítésére és cenzúrázására. Hazánkban a Szociáldemokrata Párt több ezer fős gyűléseket tarthatott, önálló lapbirodalmuk volt, agitálhattak és a napi politikacsinalás részei voltak egészen 1944 tavaszáig.

Gazdasági ellenállás

Noha a Németország és Magyarország közötti kereskedelem megháromszorozódott a háború éve alatt, a Kállay-kormány sikeresen ellenállt annak a – német csatlós államok körében általános – törekvésnek, hogy a hazai termelőkapacitások teljes mértékben a német hadigazdálkodás szolgálatába álljanak. A Kállay-kormány elhárította a folyamatos nyomást, hogy a magyar kőolaj-kitermelés, mezőgazdasági termelés, gabonakivitel és nyers termékek előállítását vazallus módon a német hadiipar szolgálatába álljanak. Ahogy elhárította a Führer azon tervét is, hogy német hadiipari gyárakat telepítsenek át Magyarország területére. A gazdasági semlegesség és függetlenség mindvégig fontos volt a magyar kormány számára annak ellenére, hogy ez folyamatosan rontotta a német megítélésünket a „mintabábiállamokkal” (szlovák, horvát és román) szemben, ahol a bankokban és nagyipari vállalatokban már rég bent ültek a németek.¹² Magyarországon a megszállásig a magyar zsidók jelentős gazdasági pozíciókat tartottak fent, és a zsidóság viszonylagos biztonságban tudta vállalkozásait is működtetni 1944 tavaszáig. A német

sajtóban meg is jelent a következő értékelés: „A magyarok jogi kiskapukat hagytak a zsidók számára. A strómanrendszeren keresztül nem sikerült őket kiszorítani a gazdasági és politikai elitből. A zsidó tulajdonosok megmaradtak a háttérben a magyar strómanok mögött.”¹³ Kállay a Kárpát-medencét magyar élettérnek fogta fel, és nagy hangsúlyt helyezett a gazdasági ellenállásra, jöjjön a nyomásgyakorlás akár Németország vagy a Szovjetunió irányából.

11 *Hamburger Fremdenblatt*, 1944. június 13.

12 Michael RIEMENSCHNEIDER: *Die deutsche Wirtschaftspolitik gegenüber Ungarn 1933–1944. Ein Beitrag zur Interdependenz von Wirtschaft und Politik unter dem Nationalsozialismus*. P. Lang, Frankfurt a. M., 1987. 253. Vö. Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban. szerk. JUHÁSZ Gyula – SZUHAY-HAVAS Ervin – RÓNA Judit, ford. KALLÓS Pál, Kossuth, Bp. 1978. 17. és 20–21.

13 *Solinger Tageblatt*, 1944. március 29.

**gazdasági
semlegesség és
függetlenség**

Wiener Ausgabe

289. Ausg. 57. Jahrg. Einzelpreise: Wien-Sale 15 Pf. Auswärts... 20 Pf.

Verlag: Fritz Herbig, G. m. b. H., Verlagsanstalt Wien 10, Seitzgasse 8-11. Druck: ...

Das neue Ungarn

Es Budapest, 18. Oktober

Auf der Front der Freiheit und allen öffentlichen ...

In den ersten Stunden des 15. Oktober, nach ...

Die Verklärung des Deutschen Volkstums hat ...

Die gleichzeitig auf den neuen deutschen ...

Recht oder Unrecht, so sagt der ...

Aus Wien, 18. Oktober

Die entscheidende Phase dieses gigantischen ...

Das Vrldk-Staats in seiner politischen ...

Im sozialen Programm ist kaum ...

Aus dieser Sachlage und auf dieser Erkenntnis ...

Das ist der Hauptgrund, dass die ...

Das Aufgebot des schaffenden und kämpfenden Volkes

Gazzzeit von Nationen Wehrmacht

Der Kampf ist ein Kampf um die Freiheit und die Zukunft des deutschen Volkes.

Die Verklärung des Deutschen Volkstums hat ...

Die gleichzeitig auf den neuen deutschen ...

Recht oder Unrecht, so sagt der ...

Aus Wien, 18. Oktober

Die entscheidende Phase dieses gigantischen ...

Das Vrldk-Staats in seiner politischen ...

Im sozialen Programm ist kaum ...

Aus dieser Sachlage und auf dieser Erkenntnis ...

Das ist der Hauptgrund, dass die ...

Wiener Ausgabe

Wien, Freitag, 20. Oktober 1944

Verlag: Fritz Herbig, G. m. b. H., Verlagsanstalt Wien 10, Seitzgasse 8-11. Druck: ...

Die innere Kraftreife

Die akute Bedrohung, der das Reich heute an drei seiner Grenzen ausgesetzt ist, hat auf die Verklärung des Deutschen Volkstums den Blick der ...

Es ist von unserer Führung immer wieder darauf hingewiesen worden, dass eine ...

Die Kriegerfront ist wie jeder abstrakte Begriff schwer waghaltig, der nicht ...

Ebenso groß wie bei Luftwaffe und Marine, wo die Verklärung auf der ...

Die Kriegerfront ist wie jeder abstrakte Begriff schwer waghaltig, der nicht ...

Ebenso groß wie bei Luftwaffe und Marine, wo die Verklärung auf der ...

Die Kriegerfront ist wie jeder abstrakte Begriff schwer waghaltig, der nicht ...

Ebenso groß wie bei Luftwaffe und Marine, wo die Verklärung auf der ...

Die Kriegerfront ist wie jeder abstrakte Begriff schwer waghaltig, der nicht ...

Ebenso groß wie bei Luftwaffe und Marine, wo die Verklärung auf der ...

Die Kriegerfront ist wie jeder abstrakte Begriff schwer waghaltig, der nicht ...

Ebenso groß wie bei Luftwaffe und Marine, wo die Verklärung auf der ...

Die Kriegerfront ist wie jeder abstrakte Begriff schwer waghaltig, der nicht ...

Ebenso groß wie bei Luftwaffe und Marine, wo die Verklärung auf der ...

Die Kriegerfront ist wie jeder abstrakte Begriff schwer waghaltig, der nicht ...

Ebenso groß wie bei Luftwaffe und Marine, wo die Verklärung auf der ...

A zsidokrdess

1944. mjus 18-n az Eibenstocker Tagenblatt azt irta, hogy "nhny httel ez-eltt Magyarorszg mg az eurpai zsidosg utols menedhelye volt. [...] A zsidosg teljes mterekben idegen befolyas al vonta Magyarorszgot."14 Mr ebből is látható, hogy a német sajtó hangos volt a zsidok magyar gazdaságban, politikában és kulturális életben felreprezentlt szerepét. A Die Heimat am Mittag már 1941-ben arról irt, hogy "a zsidok Magyarországon nemcsak a tőke-piacokon, hanem az ingatlaniparban, építőiparban is előszeretettel helyezked-nek el. Budapest az összes építési engedély 60 szzlekt zsidok szereztek meg, és minél kvetegesebb egy ptipari beruhzs, annál erősebben tolódik el az arnyas a zsidok javára. Az pts alatt all hatemeletes berzhk-aknl peldul már az pttk 85 szzleka zsidó." Majd hozzátettek: "A zsidok

14 Eibenstocker Tageblatt, 1944. május 18.

Őrzők –

Kállay Miklós miniszterelnök
koronaőrök között
a Szentháromság téren, 1943
(Fortepan)

Magyarországon nagyobb biztonságban érzik magukat, mint bárhol és valaha.”¹⁵ Német precizitással lajstromozták, hogy „az adóstatistikák szerint az évi egymillió pengő vagy azt meghaladó adóköteles jövedelemmel rendelkező magyar személyek 83,2 százaléka zsidó, a háztulajdonoknak 29,5 százaléka zsidó kezekben van, míg a lakástulajdonosok több mint 40,5 százaléka zsidó.”¹⁶ A lapok sorra beszámoltak a szerte az országban működő keresztlevélgyárakról, keresztlevél-hamisítókról is. Sérelmezték a magyar zsidóság túl erős jelenlétét a magyar politika és diplomácia berkeiben is.

Az úgynevezett zsidókérdésre adott magyar választ vizsgálva nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a politikai elit a hazai zsidóság vezető képviselőivel szorosan együttműködve alakította ki zsidópolitikáját és a jogalkotás irányát. A zsidóság képviselői gyakran figyelmeztették Kállayt, hogy tartózkodjon a németek provokálásától.¹⁷ „A zsidók nagyon jól tudták, hogy Kállay

¹⁵ *Die Heimat am Mittag*, 1941. július 19.

¹⁶ *Die Glocke*, 1944. május 15.

¹⁷ MNL, Szegedy-Maszácz Aladár II. i.m. 330–331. és *Magyar–brit titkos tárgyalások. I.m.* 271.

politikája az egyetlen lehetőség a megmentésükre vagy legalább is létük meghosszabbítására” – írta Ullein-Reviczky ezzel kapcsolatban.¹⁸ Hitler először 1941 nyarán intézett éles kritikát a visszafogott zsidóellenes magyar törvénykezéssel szemben. A Führer meggyőződésévé vált, hogy Magyarország lesz Európa utolsó állama, amelyben a zsidóság még hosszabb ideig kitart, így szükséges lesz egy „összeurópai felszólítást” küldeni a magyaroknak.

Hazánk a zsidókérdésben nemcsak azért volt német reflektorfényben, mert nem hajtotta végre a wilhelmstraßei ukázokat, hanem azért is, mert Lengyelország után hazánkban volt a legmagasabb a lakosságarányos zsidó kisebbség Európában. A németek szemében a magyar államügyészek gyengekező ítéleteket hoztak a zsidó bűnelkövetők ellen, és a magyar közigazgatás teret engedett a zsidó suttogó propagandának is. A magyar zsidótörvények a goebbelsi sajtó szerint csak papíron léteztek, jogi kiskapukat hagytak a zsidóknak, és számos könnyítést tartalmaztak. Nem beszélve arról, hogy a kormányzó mentességet is adott a – gazdasági, sport és tudományos életben kiemelkedő teljesítményt nyújtó – zsidó emberek számára. A német sajtóoffenzíva 1942 decemberében továbbfokozódott, amikor a magyar kormány jegyzékben utasította vissza a német kormánynak a magyarországi zsidók deportálására vonatkozó követeléseit. A német sajtó magyargyűlölete Hitler és Horthy 1943. áprilisi klessheimi találkozója után lépett szintet, amikor a kormányzó védelmébe vette Kállayt, és Hitler kijelentette, hogy Magyarországot nem tekinti többé valóban baráti országnak. A találkozó után a Führer utasítást adott Goebbelsnek arra, hogy zsidókérdésben propagandaeszközökkel üzenjen hadat a billegő szövetségeseknek, melynek hatására hazánk végleg a német sajtó céltáblájává vált. Joseph Goebbels Horthy Miklóst naplójában zsidóbérencként, Kállay Miklóst pedig „cégéres disznóként” (*ein ausgemachtes Schwein*) írta le. Hitler a magyar kormányzót „gyalázatos árulónak” (*ein schündlicher Verräter*), Veessenmayer budapesti követ pedig „szenilis öregemberként” aposztrofálta. Mindez persze jó talpalálót jelentett a hazánkat egyre élesebben támadó német sajtónak.

A német megszállás utáni nyilaskeresztes kollaboráció lemoshatatlan foltot ejtett történelmünk szövetén. Ami 1944 tavasza után történt, arra nincs mentség. Érdemes azonban annak tudatosítása, hogy Európában és a német megszállás alatt tartott szovjet területeken 1944 tavaszára már négy és félmillió zsidó embert megsemmisítettek, amikor a magyar vidéki zsidóság deportálása megkezdődött.

**Hitler Magyarországot
nem tekintette
valóban baráti
országnak**

SZÓ SEM VOLT HINTAPOLITIKÁRÓL

Kállay módszere szerint „igyekeznem kell megtéveszteni ellenfeleimet, hogy ne lássanak belém, s annál biztosabban haladhassak célom felé. [...] vigyázni fogunk nehogy kiprovokáljuk Magyarországot német megszállását.” Két szívet ábrázol a Kállay-címer. „Kállai kettős” a neve annak a páros táncballadának, ami a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyei Nagykállóból származik. Kállay Miklós politikája azonban nem volt sem kétszívű, sem kettős tánc.

Geopolitikai stratégiáját a kádárista és neomarxista történetírás hintapolitikának gúnyolta, ezzel szemben Kállay Miklós taktikus időnyerésre játszott. Egyenes vonalon haladt, és útját mindvégig a németek megtévesztése, a hazai belpolitikai feszültségek megnyugtatója és az életmentés határozta meg. A pesti vicc, miszerint „Kállay politikája olyan volt, mint a Beszkárt forgalmi rendje: a föld felszínén jobbra tartott, a föld alatt pedig balra”, találó, hiszen helyesen utal egy kényszerpályán végrehajtott, ravasz és a németek megtévesztésére alapuló politizálásra. Ennek talán legszemléletesebb példája, amikor az 1943. novemberi 4-i negyedik zsidótörvénnyel egymillió holdnyi zsidó föld kisajátításáról rendelkezett, azért, hogy megnyugtassa birodalmi partnere kedélyeit.

18 ULLEIN-REVICZKY: *I.m.* 151.

Az ehhez hasonló látszatintézkedések célja az volt, hogy elkendőzzék a britekkel a kiválás érdekében folytatott háttértárgyalásokat, melyeket a közhiedelemmel szemben nem akkor kezdett meg a magyar kormány, amikor már látta, hogy Németország vesztesen jön ki a háborúból.

Visszanézve alaptalanul, de bírálhatjuk Kállayt, mert a „Trianon-szindróma”, azaz a területeink megtartásáért vívott harca szolgáltatta az egyik fő okot a németekkel való jó partneri viszony fenntartására. Ám aki ismeri a történelmet, tudja, a trianoni veszteségek minimalizálásának szándéka a baloldali ellenzékre, a szociáldemokratákra és a kisgazdákra éppúgy jellemző volt, mint a jobboldalra. Bírálhatjuk Kállay politikáját, mert naivan azt feltételezte, hogy a Hitler-ellenes koalíció katonái a Balkánon szállnak majd partra, és előbb elérik Magyarország határát, mint a szovjetek vagy a németek. Tudjuk, Normandia lett belőle, és a Kárpátok bércei nem fogták fel a keleti hordákat, ahogy ő remélte. Megítélhetjük, mert jóhiszeműen azt gondolta, hogy a britek a velük való tárgyalásokat diszkréten fogják kezelni – tévedett. Bírálhatjuk Kállayt azért is, mert jóváhagyta tízezer magyarországi népi német Waffen SS-be sorozását, és nem egyszer beszélt a zsidók háború utáni kitelepítéséről. Noha a nemzetiségi tisztogatás gondolta sajnos a korabeli társadalom szövetét átszította, még a baloldalt is. A Kállay-kormányt szokás azért is bírálni, mert a fajvédő szociálpolitika jegyében beiktatásra kerültek zsidónak minősített személyeket diszkrimináló jogszabályok. Kiemelkedett a negyedik zsidótörvény, melynek keretében 1943 novemberében nemcsak egymillió úgynevezett „zsidó föld” kisajátítása kezdődött meg, hanem kötelező munkaszolgálatot vezettek be a zsidónak minősülő magyar állampolgárok számára.

Mikor ezt tesszük, érdemes mérlegelni, hogy a környező országokban már egy évvel korábban közel a teljes zsidó lakosságot deportálták. Ellenfelei hibáztatják Kállayt azért is, mert az olasz fordulat kedvező hatása alatt sem ugrott ki a háborúból 1943 őszén, amikor erre a szövetségesek felszólították. Ma már szinte konszenzus van azzal

kapcsolatban, hogy az ország még nagyobb katasztrófába rohant volna egy 1943 őszi kapitulációval. És bírálható Kállay azért is, mert noha az orránál fogva vezette a német sajtót és magát a Wilhelmstraßét is, mégsem sikerült Hitlerrel mindvégig megtevesztenie, és az ország katonai megszállását elkerülni. Kállay Miklósnak voltak tévedései, és bizonyára külpolitikája sem volt hibamentes. Mégis, eredményeit olyan szorító geopolitikai harapófogóban érte el, melyben Magyarország vérzivataros történelme során soha korábban nem találta magát. Ha Kállay nem vállalja el a miniszterelnöki tisztséget, vagy korábban lemond, akkor abban a bizonyos 1944. augusztusi Veessenmayer-jelentésben feltehetőleg nem 437 ezer halálos áldozatról, hanem annak másfél-kétszereséről olvashattunk volna.

Ha a németek egy évvel korábban elbuknak, akkor ma Kállay Miklós nevét országunk megmentőjeként ünnepeljük. Így azonban a kommunista és neomarxista történelemhamisítás által beárnyékolta, alig ismert politikus a magyar emlékezetpolitikában. Alakjáról legfeljebb a tágabb Kállay család emlékezik meg évente a közelmúltban felújított kállósején birtokukon. Kállay a nemzet becsületét, humanitását és európaiságát akarta megmenteni, és ehhez a nemzeti kálvária göröngyös ösvényét járta be, de munkássága nem volt hiábavaló: Magyarország a német megszállásig megővta társadalmi rendjét, megtartotta alkotmányát, függetlenségét, integritását és – a kor közmoráljához képest – keresztény humanitását is. ■

Magyarország a német megszállásig megtartotta alkotmányát és függetlenségét